

تحلیل تطبیقی رهیافت‌های مرتبط با شهر ایرانی - اسلامی

جمیله توکلی نیا^{۱*} (نویسنده مسئول)، مظفر صرافی^۲، فرشته دستواره^۳

^۱ دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
^۲ دانشیار برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
^۳ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۴/۱۸

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۰/۱۳

چکیده

توسعه شهر با راه کارهای عصر مدرنیته و مسائل برآمده از آن، موجب شده است که برنامه‌ریزان شهری به ارائه‌ی گویایی از شهر آرمانی با پایه‌های متفاوتی برای حل مسائل بپردازند. شهر آرمانی در ایران، شهری ایرانی - اسلامی تعبیر شده است که در مورد آن رهیافت‌های مختلفی وجود دارد. هدف این مقاله بررسی و مقایسه رهیافت‌ها در باره شهر ایرانی - اسلامی است تا مفاهیم مورد توافق اندیشه‌مندان را برای رسیدن به الگوی آن بیابد. این رهیافت‌ها در سه گروه منسجم فکری دسته‌بندی شده‌اند و با توجه به عوامل متشکله، فضا و کارکرد شهر ایرانی - اسلامی در این عناوین بیان شده‌اند: «شهر و مهندسی ایرانی» از دیدگاه محمد بهشتی شیرازی، «شهر پژوهی جغرافیایی و سرچشمه‌های جهان بینی» از دیدگاه مصطفی مومنی، «شهر و فضای تفکر اسلامی» از دیدگاه محمد نقی زاده و نیز یک رهیافت که متشکل از مجموعه‌ای از دیدگاه‌های صاحب‌نظران مختلف مطالعات شهری، مانند حسین نصر، پرویز پیران، نادر اردلان، لادن اعتضادی و محمدحسین شریف زادگان که با عنوان رهیافت «مجموعه‌ای از نظریات متفرقه در شهر ایرانی - اسلامی» شرح داده شده است. روش پژوهش، کیفی و با استفاده از فن تحلیل محتوا است. در این روش پس از استخراج مفاهیم و کدهای مرتبط با آن‌ها، به مقایسه و نیز تلفیق مفاهیم یا یکدیگر و سپس تایید آن‌ها با توجه به دیدگاه‌های صاحب‌نظران پرداخته شده است. بر این مبنا، مفاهیم مشترکی استخراج شده است که، از سویی هم در شهر ایرانی و از سوی دیگر در شهر اسلامی قابلیت کاربست دارد و موجب تحقق شهر آرمانی مورد نظر می‌شود. این مفاهیم در پنج گروه از مقوله‌ها دسته‌بندی شده‌اند؛ شامل: مقوله‌های اجتماعی - فرهنگی، کالبدی، اقتصادی، محیط زیستی و اعتقادی - معنوی.

واژگان کلیدی: مدرنیته، شهر ایرانی - اسلامی، عوامل متشکله، کارکرد، فضا، تحلیل تطبیقی.

Situational Analysis as a Method in Research on Characteristics and Components of Iranian-Islamic City

Jamileh Tavakolinia *

Associate Prof., Geography and Urban Planning, Faculty of Earth Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

* *j_tavakolinia@sbu.ac.ir*

Mozaffar Sarrafi

Associate Prof., Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Fereshteh Dastvareh

Ph.D. Student in Geography and Urban Planning, Faculty of Earth Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Abstract:

Urban development as a result of modernity age induces a myriad of problems which instigate urban planners to envision other kind of ideal city to solve the problems on a different basis. This ideal city in Iran interpreted as Iranian-Islamic city though with different approaches. The purpose of this study is to examine and to compare these approaches in order to find the agreed measures of its realization among urban thinkers. As a result, three coherent groups of approaches are distinguished according to the components, the space and the function of Iranian-Islamic city as follows: "City and Iranian engineering" by Mohammad Beheshti Shirazi, "Geographical urban studies and worldview's origins" by Mostafa Momeni, "City and the milieu of Islamic thought" by Mohammed Naghizadeh, and also miscellaneous views derived from the ideas of thinkers such as Hossein Nasr, Parviz Piran, Nader Ardalan, Ladan E'tezadi and Mohammad Hossein Sharifzadegan, under the title of "A set of different views in the Iranian-Islamic city". The research method is qualitative, carrying out content analysis which after extraction of concepts and codes, the comparison as well as the synthesis for some approaches were made. Based on this, the common concepts were construed for both Iranian and Islamic city to be deployed. These concepts were categorized in five dimensions including: socio-cultural, physical, economical, environmental, and faith-spiritual.

Keywords: Modernity, Iranian-Islamic city, Components, Function, Space, Comparative Analysis.